

Ledstillingen i dansk og government & binding

Sten Vikner

Institut für Linguistik/Germanistik, Universität Stuttgart,
Postfach 10 60 37, D-70049 Stuttgart, Tyskland

vikner@rus.uni-stuttgart.de

<http://pinguin.philosophie.uni-stuttgart.de/ifa/Viknerda.html>

Section 1 introduces the essentials of the generative (government & binding) analysis of word order, as applied to Danish, and compares it to the “topological” or “field” analysis of Diderichsen (1941, 1962, 1964), emphasising not only the differences but also the similarities between the two.

In section 2, the position of the finite verb is examined more closely, in main and embedded clauses in Danish as well as in the other Germanic languages and French. The position of the verb is shown to depend on two different phenomena: V2 (Verb Second) and V^o-to-I^o movement.

Section 3 analyses the restrictions on expletive constructions across the Germanic languages and French. The focus is on where the “logical” subject can occur when the expletive subject *der* ‘there’ is present, and this is shown to depend on which types of verb movement are found in a given language. The indefiniteness, agreement, and case properties of the “logical” subject are also accounted for. The most obvious difference between the generative and the “field” analysis is that the former is not tailored for Danish, and therefore has to introduce a more extensive and complex conceptual apparatus. This on the other hand has the advantage that it is useful for comparative considerations, in fact every analysis of a given phenomenon has consequences for analyses of other phenomena in many other languages (as shown in sections 2 and 3). This is so much more interesting as an account for the difference between Danish and Icelandic is also an account for the difference between Old and Modern Danish and therefore sheds light on the diachronic development.

1. Indledning

Dette indledende afsnit omtaler de grundlæggende elementer i en generativ analyse af ledstilling. Ved “generativ” forstår jeg det der i begyndelsen af 1980erne ofte blev betegnet som GB, “government and binding theory”, og i slutningen af 1980erne som P&P, “principles and parameters theory”, og som først og fremmest bygger på Chomsky (1981, 1986) og Rizzi (1990). Heri er ikke inkluderet de nyeste videreudviklinger som fx “the Minimalist program” (Chomsky 1995) eller “optimality theory syntax” (Grimshaw 1997), der begge bygger videre på og inkorporerer vigtige dele af GB/P&P (i modsætning til fx LFG, “lexical-functional grammar”, eller HPSG, “head-driven phrase structure grammar”, der begge er væsensforskellige fra alle de ovennævnte, selvom de også må betegnes som generative teorier).

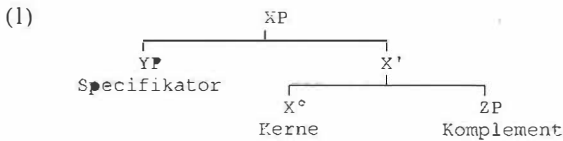
Formålet med denne artikel er først og fremmest at give et overblik over hvad den generative analyse af ledstilling består af, og hvad den kan tilbyde, især men ikke udelukkende med henblik på dansk. Dette betyder at de enkelte detaljer og alternative analyser ikke bliver særlig udførligt behandlet. Her må jeg henvise til de mange indføringer (Haegeman 1994, Ouhalla 1994, Webelhuth 1995, Roberts 1997) hvad

angår selve teorien, og til Vikner (1991, 1995, 1997a,b,c) hvad angår detaljerne i de skitserede analyser.

Forskellene mellem de forskellige generative analyser vil ikke blive yderligere uddybet, men til gengæld vil jeg forsøge at vise både hvor meget den generative analyse og Diderichsens (1941, 1962, 1964) sætningskema-analyse har til fælles, og hvad der skiller dem ad.¹

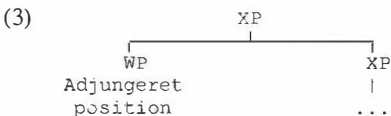
1.1 X-bar struktur

I en generativ sætningsanalyse er de syntaktiske konstituer alle skåret over samme læst, nemlig "X-bar strukturen" i (1) (hvor rækkefølgen af kerne og komplement dog kan variere).

- (2)
- XP = "phrase" / frase — den maksimale projektion af X
 - X' = "X-bar" / X-bjælke — den intermediære projektion af X
 - X° = "head" / kerne — den minimale projektion af X

En maksimal projektion kan altså forekomme enten som specifikator eller som komplement i en anden projektion. En kerne er altid kerne i sin egen maksimale projektion, og alle maksimale projektioner har en kerne (er endocentriske). En maksimal projektion kan derudover også adjungeres til en anden maksimal projektion:

X (og også Y, Z og W) kan stå for en af følgende kategorier

¹Jeg vil gerne sige tak for kommentarer, kritik og hjælp til Lars Heltoft, Gunnar Hrafn Hrafnbjargarson, Per Anker Jensen, Peter Rossen Skadhauge, Andreas Sveen, Carl Vikner og Bjarne Ørnsnes og til tilhørerne ved mine foredrag i Lingvistikredsen i København i september 1994 og på *Ledstillingsfestivalen* på Handelshøjskole Syd i Kolding i september 1997.

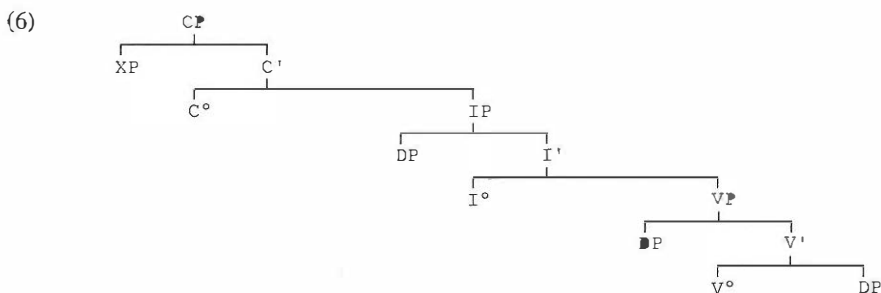
leksikalske kategorier (ordklasser)		“funktionelle” kategorier
N	(substantiv)	C (“complementiser” — underordnende konjunktion)
V	(verbum)	I (“inflection” - fleksion)
P	(præposition)	D (determinativ)
Adj	(adjektiv)	
Adv	(adverbial) m.fl.	m.fl.

1.2 Sætningens struktur

I en noget forenklet generativ fremstilling er sætningens struktur som følger:

- (5) En sætning er en CP, komplementet til dens kerne (= C°) er en IP, og komplementet til dennes kerne (= I°) er en VP.

For en sætning uden hjælpeverbum og med et (mono-)transitivt hovedverbum ser strukturen altså således ud (hvor XP kan være et hvilket som helst syntagma og DP står for “determinativ-frase”, dvs. nominalsyntagma):

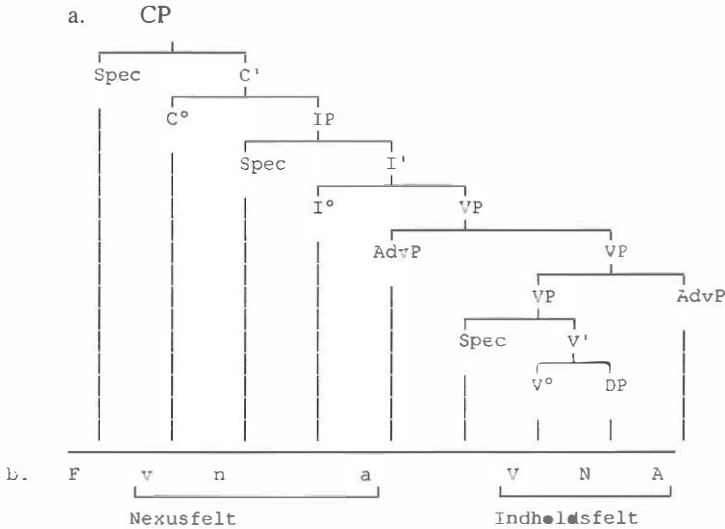

Når man dertil lægger den mulighed at adverbialer (m.v.) kan adjungeres både på venstre og på højre side af VP, bliver resultatet strukturen i (7a), som kan sammenholdes med det forenkledede sætningsskema i (7b) (Diderichsen 1962:186, jf. også det udvidede sætningsskema i (8), Diderichsen 1964:370):

1.3 Fire forskelle sammenlignet med sætningsskemaet

Hvis man sammenholder den generative analyse, (7a), med sætningsskemaet, (7b)/(8), er der især fire forskelle der falder i øjnene: Den generative analyse har både flere pladser (afsnit 1.3.1) og flere konstituentter (1.3.2) end sætningsskemaet, den generative analyse tillader definitionen af relationen C-kommando (1.3.3), og endelig har den generative analyse én komponent, syntaksen, hvor sætningsskemaets analyse har to, syntaksen og topologien (1.3.4).

(7)

(8)

For- binder- felt	Funda- ment- felt	Nexusfelt			Indholdsfelt				
		v-pl	N-pl	A-pl	V-pl	N-plads		A-plads	
				a A	v V	IO DO	fast frit		

1.3.1 Flere pladser

Den generative struktur indeholder to pladser/felter mere end sætningsskemaet: VP-spec (søsteren til V-bar) og I°.

VP-spec er basispositionen for subjektet, som dog (i hvert fald på dansk) altid bevæger sig til IP-spec positionen (søsteren til I-bar) for at få tildelt kasus.

I° er altid tom i dansk (og i engelsk fyldes den kun af hjælpeverber), men til gengæld forekommer alle finitte verber i I° i islandsk og fransk, jf. afsnit 2.3 nedenfor.

Den generative struktur kan således bruges til at sige noget principielt om forskelle mellem beslægtede sprog (jf. afsnit 2.3), hvorimod forskellige sprog har brug for forskellige sætningsskemaer (et for dansk/svensk/norsk som i (7b)/(8), et andet for gammeldansk/islandsk, jf. Diderichsen 1941:89, et tredje for tysk, jf. fx Wöllstein-Leisten m.fl. 1997:53-75, osv.), uden at man kan anføre nogen principiel grund til at dansk ikke har det tyske sætningsskema, eller tysk det danske.

Til gengæld kan man måske sige at sætningsskemaet er simplere fordi skemaet ikke indeholder positioner, som fx I°, som aldrig udfyldes på dansk. Prisen for denne simplificering er imidlertid høj, idet oplagte tværproglige generaliseringer går tabt (jf. diskussionen af det finitte verbums position og af *der*-konstruktionerne i afsnit 2 og 3 nedenfor).

1.3.2 Flere konstituer

Der er flere konstituer i den generative struktur, (7a), end i sætningsskemaet, (7b), også selvom man antager det udvidede sætningsskema i (8). Jeg vil anvende to slags argumenter for en konstituents eksistens: Flytning (til CP-spec/fundamentfeltet) og substitution (pronominalisering, her med efterfølgende flytning af pronominet til CP-spec/fundamentfeltet).

Således kan man vise at VP **inklusive** finalt adverbial er en konstituent (som svarer til sætningsskemaets indholdsfelt i (8)), som angivet med kantede parenteser:

	V	N	A	
	V°	DP	Adv	
- (9) [Kritisere regeringen for åben mikrofon]
ville departementschefen under ingen omstændigheder ____
	V°	DP	Adv	
- (10) [Bagtale folk uden at lægge fingrene imellem], det kunne hun ____

Men man kan også vise at VP **eksklusive** finalt adverbial udgør en konstituent, altså en konstituent som eksisterer i den generative struktur, (7a), men ikke i sætningsskemaet, (7b)/(8):

	V	N	A	
	V°	DP	Adv	
- (11) [Lave mad] kan jeg kun ____ [med en kagebog ved hånden]
	V	N	A	
	V°	DP	Adv	
- (12) Jeg er imponeret over at Per kan [rette eksamensopgaver] [i S-toget],
det kan jeg kun ____ ved mit skrivebord

Mens eksempler som (9) og (10) således er forenelige både med den generative analyse og med sætningsskemaet, er det kun den generative analyse der kan gøre rede for eksempler som (11) og (12).

1.3.3 C-kommando

Alle konstituerne i den generative struktur (undtagen CP) er en del af en større konstituent, hvorimod sætningsskemaet indeholder mindst fire felter som ikke er en del af et større felt. Dette gør det muligt at definere følgende relation ("C-kommando") i den generative struktur:

- (13) X c-kommanderer Y, hvis og kun hvis
1. alle konstituer, der indeholder X, også indeholder Y, og
 2. hverken X eller Y dominerer den anden

Denne relation kan bl.a. bruges til at opstille følgende universelle generalisering: Et pronomen og en DP ("determinativ-frase", dvs. nominalsyntagme) kan ikke være koreferentielle, hvis pronominet c-kommanderer DPen. Dermed kan vi beskrive

forskellen mellem (14a,c) og (14b,d), hvorimod en ren lineær regel ikke ville kunne skelne mellem dem:

- (14) a. Uden [at han_i vidste det] var Per_i blevet fotograferet
b. *Jeg tror ikke at [han_i vidste at Per_i var blevet fotograferet]
c. Uden [hans_i tilladelse] var Per_i blevet fotograferet
d. *Har du hørt om [hans_i tilladelse til at Per_i måtte fotograferes]?

I (14a,c) er der flere konstituenters som indeholder han/hans uden at indeholde Per, fx den ledsætning som han er subjekt i (14a) eller den DP som indeholder hans i (14b). Dette er ikke tilfældet i (14b,d). Altså er der c-kommando i (14b,d), men ikke i (14a,c).

En anden universel generalisering er at en DP kun kan være koreferentiel med et pronomen som den c-kommanderer, hvis pronominet står i en anden sætning:

- (15) a. *Jeg tror ikke at [Per_i har fotograferet ham_i]
b. Jeg tror ikke at [[billedet af Per_i] vil imponere ham_i]
c. Jeg tror ikke at [Per_i vidste [at jeg havde fotograferet ham_i]]

I (15a) står Per og ham i samme sætning, og Per c-kommanderer ham. Derfor kan Per og ham ikke referere til den samme person. I (15b) står Per og ham i samme sætning, men Per c-kommanderer ikke ham. Derfor kan Per og ham godt referere til den samme person. I (15c) derimod c-kommanderer Per ham, men til gengæld står pronominet i en anden sætning. Derfor kan Per og ham også her godt referere til den samme person.

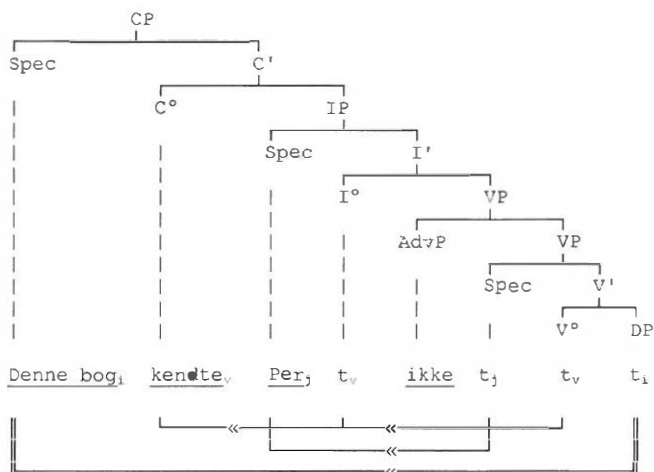
Sådanne generaliseringer, der også gælder for en lang række andre sprog, lader sig ikke opstille på grundlag af sætningsskemaet.

1.3.4 Syntaks vs. topologi

Den generative model har ikke nogen distinktion mellem de to forskellige analyser hos Diderichsen, som Heltoft (1986:121) beskriver som følger: "topologisk analyse (Hvor står hvilke konstituenters?) og syntaktisk analyse (Hvilke konstituenters kan en sætning bestå af og hvordan kan de kombineres?)". I den generative model falder både "topologisk analyse" og "syntaktisk analyse" under syntaks.

I den generative analyse kan konstituenters flyttes (jf. afsnit 2 nedenfor). En flyttet konstituent efterlader ét spor (markeret som "t", jf. det engelske *trace*). Sætningen *Denne bog kendte Per ikke* analyseres som følger:

(16)

Her har der fundet tre flytninger sted: *Per* er flyttet til subjektspositionen, IP-spec, *kendte* er flyttet til C° (fordi hovedsætninger altid har V2, se afsnit 2.2) og *denne bog* er flyttet helt frem i spidsen af sætningen. For *denne bog* gælder altså både at den står i CP-spec (topologi: forekommer i fundamentfeltet) og at den har efterladt et spor i komplementpositionen til *kendte* (syntaks: er objekt til *kendte*). På en vis måde kan man således sige at den diderichsenske forskel mellem topologi og syntaks modsvarer af forskellen mellem basisposition og landingsposition (dvs. af forskellen mellem D-struktur og S-struktur) i den generative analyse.

2. Flytning af verbet

I resten af denne artikel vil jeg illustrere hvad X-bar analysen kan bruges til, idet jeg vil vise hvad generativ grammatik siger om ledstillingen i dansk, nærmere bestemt om analysen af to absolut centrale fænomener, det finite verbums position og *der*-konstruktioner.

2.1 Verbalpositioner

Konstituenten kan flytte, forudsat følgende betingelser er opfyldt:

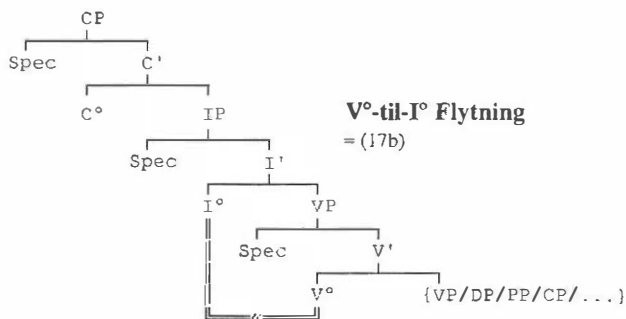
- I. Konstituenten kan kun flytte opad i træet, ikke nedad: En flyttet konstituent skal c-kommandere den position den kom fra.
- II. En konstituent kan kun flytte til en position som ikke er (og aldrig har været) optaget.
- III. To slags konstituenten kan flytte: XP og X° (men ikke X').
- IV. En XP kan kun flytte til en anden XP-position. Den position som en XP flytter til, er nødvendigvis en spec-position eller en adjungeret position. Den kan ikke være en komplement-position, fordi en komplement-position aldrig kan c-kommandere den position som den flyttede konstituent kom fra.

- V. En X° kan kun flytte til en anden X° -position. Denne landings- X° -position er nødvendigvis en "funktionel" X° (C° , I° eller D° , jf.(4)) og ikke en leksikalsk (N° , V° , P° etc.), fordi en leksikalsk X° altid selv indeholder (eller har indeholdt) leksikalsk materiale, og dermed er optaget.

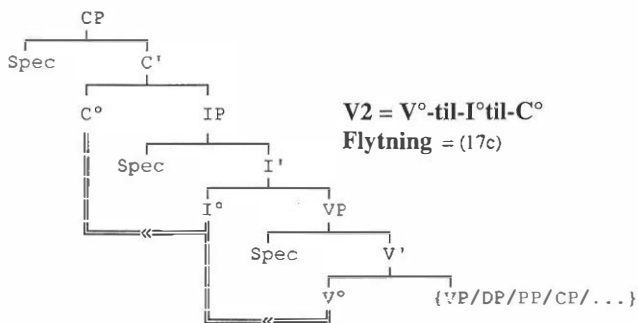
Sammenholdt med sætningsstrukturen i (6) giver disse betingelser følgende tre valgmuligheder for det øverste verbum (dvs. det finitte verbum), idet X° -flytninger ikke kan springe X° -positioner over:

- (17) a. **Ingen flytning** Det finitte verbum bliver i V°
 b. **V° -til- I° flytning** Det finitte verbum flytter fra V° til I°
 c. **Verb second (V2)** Det finitte verbum flytter fra V° via I° til C°

(18)

(19)

Inden for de germanske sprog finder vi tre af de fire logisk mulige kombinationer og fransk er et eksempel på den fjerde:

		V2	V°-til-I°
a.	Dansk	+	-
b.	Islandsk	+	+
c.	Engelsk	-	-
d.	Fransk	-	+

Afrikaans, frisisk, hollandsk og tysk er uden tvivl også V2, men om de har V°-til-I° flytning kan ikke direkte afgøres, hvorfor begge muligheder finder tilslutning i den lingvistiske litteratur.

De følgende to afsnit, 2.2 og 2.3, beskriver de analyser jeg har foreslået for V2 i Vikner (1995: kapitel 3 og 4) og for V°-til-I° flytning i Vikner (1995: kapitel 5) og Vikner (1997b,c).

2.2 Verb second (V2)

V2 flytter det finitte verbum til en position umiddelbart efter den første konstituent i sætningen, også i de tilfælde hvor den første konstituent ikke er subjektet. V2 findes i alle hovedsætninger (og visse bisætninger) i alle germanske sprog, med (delvis) undtagelse af engelsk (og af fransk).

- (21)
a.	Da.	Hvilken bog	<u>har</u>	Peter læst	?
b.	Is.	Hvaða bók	<u>hefur</u>	Pétur lesið	?
c.	Ty.	Welches Buch	<u>hat</u>	Peter gelesen?	
d.	En.	Which book	<u>has</u>	Peter read	?
e.	Fr.	Quel livre	a-t-	il lu	?
- ⏟
⏟
⏟
⏟
⏟

- (22)
a.	Da.	Denne bog	<u>har</u>	Peter læst
b.	Is.	Þessa bók	<u>hefur</u>	Pétur lesið
c.	Ty.	Dieses Buch	<u>hat</u>	Peter gelesen
d.	En.	*This book	<u>has</u>	Peter read
e.	Fr.	*Ce livre	a-t-	il lu
- ⏟
⏟
⏟
⏟
⏟

- (23)
a.	Da.	Nu	<u>har</u>	Peter læst	denne bog
b.	Is.	Nú	<u>hefur</u>	Pétur lesið	þessa bók
c.	Ty.	Jetzt	<u>hat</u>	Peter	dieses Buch gelesen
d.	En.	*Now	<u>has</u>	Peter read	this book
e.	Fr.	*Maintenant	a-t-	il lu	ce livre
- ⏟
⏟
⏟
⏟
⏟

Rizzi (1996:64) kalder engelsk og fransk “residual V2 languages”, fordi oldengelsk og oldfransk var V2-sprog, og fordi de moderne sprog kun har en lille smule V2 tilbage, først og fremmest i spørgsmål.

Landingspositionen for V2 (i hovedsætninger) er altså den samme position som den underordnende konjunktion (fx *at* eller *om*) indtager i en indlejret sætning, nemlig C[•]:

	CP-Spec	C°	IP
(24)	Da. a. (Han siger)	<u>at</u>	børnene har set denne film
	b. Denne film	<u>har</u>	børnene ___ set _____
(25)	Is. a. (Hann segir)	<u>að</u>	börnin hafa séð essa mynd
	b. Þessa mynd	<u>hafa</u>	börnin ___ séð _____
(26)	Ty. a. (Er sagt,)	<u>daß</u>	die Kinder diesen Film gesehen haben
	b. Diesen Film	<u>haben</u>	die Kinder _____ gesehen _____
(27)	En. a. (He says)	<u>that</u>	the children have seen this film
	b. Only this film	<u>have</u>	the children ___ seen _____

En type argument for at verbet i en hovedsætning flytter til den position som den underordnede konjunktion indtager i en indlejret sætning, er at man til venstre for subjektet i en betingelsesbisætning enten finder konjunktionen, (28), eller det finitte verbum, (29), men ikke begge to, (30) og (31):

	C°	IP
(28)	a. Da. <u>Hvis</u>	jeg <u>havde</u> haft mere tid, ...
	b. Is. <u>Ef</u>	ég <u>hefði</u> haft meiri tíma, ...
	c. Ty. <u>Wenn</u>	ich <u>hätte</u> mehr Zeit gehabt <u>hätte</u> , ...
	d. En. <u>If</u>	I <u>had</u> had more time, ...
(29)	a. Da. <u>Havde</u>	jeg ___ haft mere tid, ...
	b. Is. <u>Hefði</u>	ég ___ haft meiri tíma, ...
	c. Ty. <u>Hätte</u>	ich ___ mehr Zeit gehabt ____, ...
	d. En. <u>Had</u>	I ___ had more time, ...
(30)	a. Da. * <u>Hvis</u> <u>havde</u>	jeg ___ haft mere tid, ...
	b. Is. * <u>Ef</u> <u>hefði</u>	ég ___ haft meiri tíma, ...
	c. Ty. * <u>Wenn</u> <u>hätte</u>	ich ___ mehr Zeit gehabt ____, ...
	d. En. * <u>If</u> <u>had</u>	I ___ had more time, ...
(31)	a. Da. * <u>Havde</u> <u>hvis</u>	jeg ___ haft mere tid, ...
	b. Is. * <u>Hefði</u> <u>ef</u>	ég ___ haft meiri tíma, ...
	c. Ty. * <u>Hätte</u> <u>wenn</u>	ich ___ mehr Zeit gehabt ____, ...
	d. En. * <u>Had</u> <u>if</u>	I ___ had more time, ...
	... ville jeg	have skrevet en længere artikel
	... myndi ég	hafa skrifað lengri grein
	... hätte ich	einen längeren Artikel geschrieben
	... I	would have written a longer paper

Noget tilsvarende findes i som *om*-konstruktioner i dansk og tysk: Før subjektet finder man enten *om/ob*, (32a) og (33a), eller det finitte verbum, (32b) og (33b), men ikke begge dele, (32c,d) og (33c,d):

(32) Da. Hun så på ham, som ...

	C°	IP
a. ...	<u>om</u>	han havde begået en stor forbrydelse
b. ...	<u>havde</u>	han _____ begået en stor forbrydelse
c. *...	<u>om</u> <u>havde</u>	han _____ begået en stor forbrydelse
d. *...	<u>havde</u> <u>om</u>	han _____ begået en stor forbrydelse

(33) Ty. Sie schaute ihn an, als ...

	C°	IP
a. ...	<u>ob</u>	er ein großes Verbrechen begangen hätte
b. ...	<u>hätte</u>	er ein großes Verbrechen begangen _____
c. *...	<u>ob</u> <u>hätte</u>	er ein großes Verbrechen begangen _____
d. *...	<u>hätte</u> <u>ob</u>	er ein großes Verbrechen begangen _____

En anden type argument for denne analyse af V2 er at verbet i en hovedsætning har visse egenskaber til fælles med den underordnende konjunktion i en indlejret sætning. Følgende argument er baseret på den Besten (1977), Platzack (1986a:200), og Holmberg (1986:97-98).

På svensk (og også fx hollandsk) skal ubetonede pronominal subjekter følge umiddelbart efter den underordnende konjunktion i en indlejret sætning, i modsætning til ikke-pronominal subjekter som godt kan være adskilt fra konjunktionen af et (kort) adverbial, (34).

Den samme forskel mellem pronominal og ikke-pronominal subjekter finder man i en hovedsætning: Rækkefølgen verbum-adverbial-subjekt er kun mulig, hvis subjektet ikke er et pronomen, (35) (baseret på Platzack 1986b:45, (44a)).

		C°	Adverbial	IP
(34) Sv.	a. ...	att		han verkligen har gjort det här
	b. *...	att	<u>verkligen</u>	han _____ har gjort det här
	c. ...	att		Kalle verkligen har gjort det här
	d. ...	att	<u>verkligen</u>	Kalle _____ har gjort det här
(35) Sv.	a.	Har		han verkligen ___ gjort det här?
	b. *	Har	<u>verkligen</u>	han _____ gjort det här?
	c.	Har		Kalle verkligen ___ gjort det här?
	d.	Har	<u>verkligen</u>	Kalle _____ gjort det här?

Hvis konjunktionen *att* i (34) og verbet *har* i (35) begge forekommer i C°, kan følgende generalisering opstilles: Svenske pronominal subjekter skal følge umiddelbart efter C°.

Den samme generalisering gælder også for dansk, i hvert fald til en vis grad (i mine ører lyder (36d) og (37d) dog temmelig arkaiske).

(36) er fra Mikkelsen (1911:625) og diskuteres i Vikner (1995:128, (176) & (177)), se også Diderichsen (1962:189). (37) er fra Diderichsen (1962:191) og diskuteres i Jørgensen (1991:6-7, (1) & (1')):

		C°	Adverbial	IP
(36) Da.	a.	Jeg er i tvivl om		han overhovedet kommer
	b.	*Jeg er i tvivl om	<u>overhovedet</u>	han kommer
	c.	Jeg er i tvivl om		han selv overhovedet kommer
	d.	Jeg er i tvivl om	<u>overhovedet</u>	han selv kommer
(37) Da.	a.	Saa maatte		han jo bøje sig
	b.	*Saa maatte	<u>jo</u>	han bøje sig
	c.	Saa maatte		kongen jo bøje sig
	d.	Saa maatte	<u>jo</u>	kongen bøje sig

Det er ikke kun det finite verbum der kan optræde i C° i en hovedsætning. Det kan svensk *kanske* 'måske' (jf. Platzack 1986a:200 og Holmberg 1986:100) og dansk *mon* (jf. Vikner 1995:45-46 og Holmberg 1986:98-100) også, hvilket måske hænger sammen med at begge oprindeligt er afledt af et modalverbum.

Når et af disse elementer kommer før subjektet, kan verbet ikke også komme før subjektet, (38d) & (39d): Som i alle X°-positioner er der kun plads til ét element i C°.

	CP-Spec	C°	IP
(38) Sv.	a.	Lena	<u>kanske</u>
	b.	Igår	<u>kanske</u>
	c.	Lena	<u>Kanske</u>
	d.	*Igår	<u>kanske</u> <u>köpte</u>
(39) Da.	a.	Hvem	<u>mon</u>
	b.	Hvilken film	<u>mon</u>
	c.	Hvem	<u>Mon</u>
	d.	*Hvilken film	<u>mon</u> <u>har</u>

Dansk *bare, gid, sikke, blot, måske* (Hansen 1980:77) kan også placeres i C°, men de kræver alle at CP-spec er tomt, i modsætning til *kanske* og *mon*.

Et tomt CP-spec/fundamentfelt, som også er muligt med et finit verbum i C°, jf. (29) og (35), antages at indeholde et ikke-udtalt element. I moderne dansk kan dette element kun være en operator (en slags ikke-udtalt spørge-element), hvilket resulterer i spørge- eller betingelsessætninger. I andre V2-sprog (især tydeligt i islandsk og i jiddisch) er det også muligt at fortolke et ikke-udtalt CP-spec som et adverbial, fx *så* eller *derfor*, hvilket resulterer i såkaldt deklarative eller narrative V1-sætninger, jf. Vikner (1995:87-91) og for moderne svensk, Platzack (1988:53, (6)).²

²Jeg er således uenig med Heltoft (1996:473, 1997), når han antager at i V2 sprog ("for example German and the Scandinavian languages") markerer V2 og V1 henholdsvis deklarative og ikke-deklarative sætninger.

2.3 V^o-til-I^o flytning

V^o-til-I^o flytter det finitte verbum til en position umiddelbart efter subjektet, men før et medialt adverbial (som fx ofte i (40)-(41)). Denne flytning findes kun i sprog med et differentieret finit fleksionssystem, fx islandsk, gammeldansk, jiddisch eller fransk, men ikke moderne dansk eller engelsk.

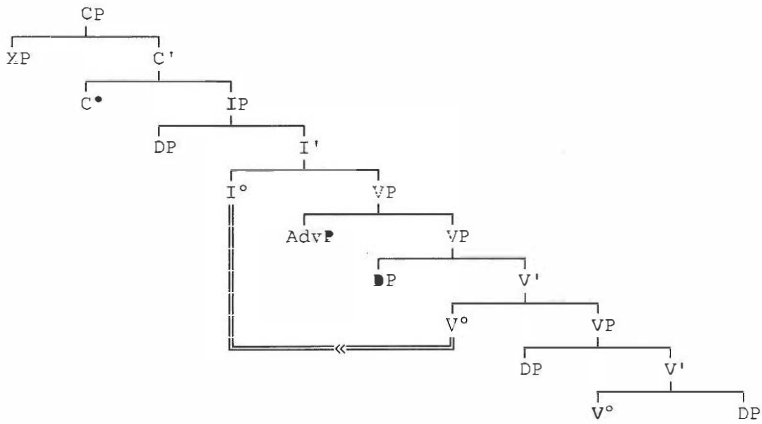
Fordi alle hovedsætninger i de (fleste) germanske sprog har V2, og fordi V2 er en flytning af det finitte verbum fra V^o via I^o til C^o, kan man ikke se på en hovedsætning om et givet sprog har V^o-til-I^o flytning eller ej. Det er derfor nødvendigt at undersøge sætninger uden V2, dvs. bisætninger i V2 sprogene.

Rent deskriptivt er spørgsmålet om det finitte verbum står til venstre eller til højre for (eventuelle) mediale adverbialer eller negative elementer (dvs. elementer på a-pladsen i sætningsskemaet), jf. Emonds (1978) og Pollock (1989) for fransk og engelsk:

	C ^o	IP ^{sp}	I ^o	AdvP	V ^o	DP	
(40) a. En.	That	John		often	eats	tomatoes	(surprises most people)
b. Da.	At	Johan		ofte	spiser	tomater	(overrasker de fleste)
c. Fæ.	At	Jón		ofta	etur	tomatir	(kemur óvart á tcy flestu)
d. Is.	*A	Jón		oft	borar	tómata	(kemur flestum á óvart)
e. Ji.	*Az	Jonas		oft	est	ponidorn	(iz a xidesh far alemen)
f. Fr.	*Que	Jean		souvent	mange	des tomates	(surprend tout le monde)
(41) a. En.	*That	John	eats	often	_____	tomatoes	(surprises most people)
b. Da.	*At	Johan	spiser	ofte	_____	tomater	(overrasker de fleste)
c. Fæ.	*At	Jón	etur	ofta	_____	tomatir	(kemur óvart á tcy flestu)
d. Is.	A	Jón	borar	oft	_____	tómata	(kemur flestum á óvart)
e. Ji.	Az	Jonas	est	oft	_____	ponidorn	(iz a xidesh far alemen)
f. Fr.	Que	Jean	mange	souvent	_____	des tomates	(surprend tout le monde)

I alle bisætninger i islandsk, jiddisch og fransk står det finitte verbum altså før et eventuelt medialt adverbial, hvilket i den generative analyse forklares ved at V^o-til-I^o flytning har fundet sted. At der er sket en flytning ses ikke alene ved at sammenligne med de finitte verbers position i engelsk, dansk og færøsk, (40a-c), men også ved at undersøge placeringen af infinitive verbalformer. Af (43)-(45) fremgår det nemlig at infinitive hovedverber i islandsk, jiddisch og fransk står umiddelbart før deres objekt og efter de mediale adverbialer, ligesom både finitte og infinitive hovedverber i engelsk, dansk og færøsk, og derfor antages det at alle verber i de omtalte sprog basisgenereres umiddelbart før objektspositionen. (43b)/(44b)/(45b) har således følgende struktur (hvor begge VP-spec-positioner er tomme):

(42)

	C°	IPsp	I°	AdvP	V°	V°	DP	
(43) Is.	a. *A	Jón		oft	hafi	borðað	tómata	...
	b. A	Jón	hafi	oft	_____	borðað	tómata	...
	c. *A	Jón	hafi	borðað	oft	_____	tómata	...
	d. *A	Jón	borðað	oft	hafi	_____	tómata	...
(44) Ji.	a. *Az	Jonas		oft	hot	gegəsn	pomidorn	...
	b. Az	Jonas	hot	oft	_____	gegəsn	pomidorn	...
	c. *Az	Jonas	hot	gegəsn	oft	_____	pomidorn	...
	d. *Az	Jonas	gegəsn	oft	hot	_____	pomidorn	...
(45) Fr.	a. *Que	Jean		souvent	ait	mangé	des tomates	...
	b. Que	Jean	ait	souvent	_____	mangé	des tomates	...
	c. *Que	Jean	ait	mangé	souvent	_____	des tomates	...
	d. *Que	Jean	mangé	souvent	ait	_____	des tomates	...
	At	Johan	(har) (spist)	ofte	(har)	(spist)	tomater	...

(43a), (44a) og (45a) viser at I° ikke kan være tom i islandsk, jiddisch og fransk (i modsætning til engelsk, dansk, og færøsk).

(43c), (44c) og (45c) viser at kun ét verbum kan flytte til I° (der er kun plads til et X°-element i I°).

(43d), (44d) og (45d) viser at kun et **finit** verbum kan flytte til I° (en X°-flytning kan ikke springe over en anden X°, dvs. participiet *borðað/gegəsn/mangé* kan ikke springe over den V° der indeholder *hafi/hot/ait*).

Mens der hersker stor uenighed om hvad "årsagen" til V2 er, er der relativ enighed om hvad V°-til-I° flytning afhænger af: Nemlig om et givet sprog har et differentieret finit fleksionssystem eller ej. Dette hænger sammen med at kun et finit verbum kan undergå V°-til-I° flytning. Man kan formulere det således at spørgsmålet er om det kan "betale sig" for verbet at bevæge sig til I°, idet man går ud fra at I° er basispositionen for fleksionsendelserne.

Spørgsmålet er så hvad der afgør om det finitte fleksionssystem i et givet sprog er differentieret nok til at udløse V^o-til-I^o flytning. I Vikner (1997b,c) har jeg argumenteret for at det afgørende er om et sprog har persondistinktioner (i modsætning til fx numerusdistinktioner) i alle ikke-sammensatte tempora. Dette giver nemlig de ønskede forudsigelser: V^o-til-I^o flytning findes ikke i hverken engelsk, dansk, norsk, svensk, hallingmålet eller færøsk, som også er de sprog hvor mindst én tempus ikke har nogen persondistinktioner, jf. (46). Derimod er der V^o-til-I^o flytning i älvdalsmålet, islandsk, jiddisch og fransk:

(46)	Engelsk	Dansk Norsk Svensk	Halling- målet	Færøsk	Älvdals- målet	Islandsk	Jiddisch	Fransk
Simpel nutid	2 former + person numerus	1 form <u>- person</u> - num	2 former <u>- person</u> + num	3 former + person + num	4 former + person + num	5 former + person + num	4 former + person + num	3 former + person + num
Simpel datid	1 form <u>- person</u> numerus	1 form <u>- person</u> - num	1 form <u>- person</u> - num	2 former <u>- person</u> + num	3 former + person + num	5 former + person + num		3 former + person + num
Simpel frentid								4 former + person + num

Denne generalisering passer også med hvornår tabet af V^o-til-I^o flytning skete i engelsk, dansk og svensk, se Vikner (1997b:afsnit 4, 1997c:202-207). Desværre er der for lidt historisk kildemateriale fra norsk, hallingmålet og færøsk til at efterprøve dette.

Egentlig skulle man tro at det ville høre til de absolutte undtagelser at et sprog taber en sådan regel: Hvis en generation altid anvender en regel, så må dette da også være klart for de følgende generationer. Dette holder dog ikke helt stik, idet der ikke er ret meget direkte bevismateriale for de nye generationer at holde sig til. Tabet af V^o-til-I^o flytning er muligt fordi de fleste data som de nye generationer støder på, er forenelige med begge situationer af tre grunde:

- I. Alle V2-sætninger (inkl. alle hovedsætninger) ser, som nævnt, ens ud i sprog med og uden V^o-til-I^o flytning, fordi verbet i begge tilfælde er flyttet videre til C^o, jf. (47a,b).
- II. Så er der kun non-V2-sætninger tilbage, men de ser også ens ud, hvis de ikke indeholder mediale adverbialer eller negative elementer, jf. (48a,b).
- III. Så er der kun de non-V2-sætninger tilbage, som indeholder mediale adverbialer eller negative elementer, men de kan også se ens ud i de to typer sprog, hvis adverbialet/negationen i de sprog der har V^o-til-I^o flytning, deltager i den såkaldte "stylistic fronting" (svensk: "kil(e)-konstruktion"), der ser ud som en flytning af adverbialet til en tom subjektsposition (i fx relativsætninger), jf. (49a,b).

2.3.1.1 V2-sætninger

- (47) Is. a. Þessa bók hefur Helgi oft lesið
Da. b. Denne bog har Helge ofte læst

2.3.1.2 Non-V2-sætninger uden mediale adverbialer eller negative elementer

- (48) Is. a. Ég spurði af hverju Helgi hefði lesið þessa bók
Da. b. Jeg spurgte hvorfor Helge havde læst denne bog

2.3.1.3 “Stylistic fronting” af negationen i islandsk

- (49) Is. a. Þetta er maður sem ekki hefur spilað fótbolta í mörg ár
Da. b. Dette er en mand som ikke har spillet fodbold i mange år
(a)fra Jónsson 1991:35, (ii)

Når det ikke er særlig nemt for de nye generationer at finde ud af om verbet altid bevæger sig til I^o eller ej, er det så meget mere forståeligt at V^o-til-I^o flytning hænger tæt sammen med hvor differentieret fleksionssystemet er, hvilket er noget som de nye generationer ikke har svært ved at finde ud af.

Dette forklarer stadig ikke hvorfor de nye generationer netop foretrækker den mulighed at sproget ikke har V^o-til-I^o flytning, hvis alt bevismaterialet er foreneligt med begge muligheder. Roberts' (1993:156) “Acquisitional Least Effort Strategy” (jf. “the Least Effort Condition”, Chomsky 1991:426/1995:138) foreslår at grunden til at analysen af (47)-(49) uden V^o-til-I^o flytning foretrækkes, er at denne analyse kræver “mindst anstrengelse”: Hvorfor antage eksistensen af en ekstra regel som man ikke er absolut nødt til at antage?

3. Ekspletiv-konstruktioner

De følgende afsnit (3.1-3.3) udgør en meget kortfattet redegørelse for den analyse af der-konstruktioner som jeg har foreslået i Vikner (1995: kapitel 6). Nærmere definition af forskellige begreber kan derfor også findes i Vikner (1995), især i kapitlerne 2 og 6.

Det “foreløbige” subjekt *der* (dvs. det ekspletive pronomen *der*) basisgenereres i IP-spec, og det “egentlige” subjekt (Chomsky 1991:441/1995:155: “the associate”) kan derfor kun stå længere nede i sætningen. Et ekspletivt subjekt kan også optræde uden et egentligt subjekt, fx i en upersonlig passiv: *Der blev danset*.

I dansk kan det egentlige subjekt i en ekspletiv-konstruktion kun stå i objektspositionen. For at finde ud af hvad grunden hertil er, må man undersøge sprog hvor situationen er en anden (i islandsk og jiddisch kan det egentlige subjekt også stå i andre positioner), og sprog hvor ledsagende fænomener er lettere at iagttage, som fx numerus i engelsk, tysk og norsk eller kasus i islandsk.³

³Selvom jeg således koncentrerer mig om det rent syntaktiske (nemlig om hvad der gr at de forskellige varianter af ekspletiv-konstruktionen er mulige eller umulige i de forskellige sprog), betyder det ikke at min analyse er inkompatibel med iagttagelserne i Heltoft & Falster Jakobsen (1996:218) angående betydningsforskellen i de tilfælde hvor

De centrale restriktioner for ekspletiv-konstruktioner er at der skal dannes en kæde mellem det ekspletive og det egentlige subjekt (afsnit 3.1), at denne kæde skal opfylde en bestemt styringsrestriktion (3.3), og at alle DPer i en sætning, inklusive både ekspletive og egentlige subjekter, skal licenseres, fx via kasus-tildeling (3.2).

3.1 Kæde mellem det ekspletive og det egentlige subjekt

(50) Kæde mellem det ekspletive og det egentlige subjekt (Vikner 1995:177): Det ekspletive subjekt er forbundet med det egentlige subjekt via en A(rgument)-kæde, dvs. de to har samme indeks og i alle mellemliggende A(rgument)-positioner forekommer der et tomt element (spor) med det samme indeks.

Chomsky (1991:441/1995:155) afleder (50) fra sit "principle of full interpretation" (Chomsky (1986b:98, 1991:437/1995:151). Mindst tre forskellige egenskaber kan sættes i forbindelse med eksistensen af en kæde mellem det ekspletive og det egentlige subjekt (50): Ubestedthed (afsnit 3.1.1), kongruens (3.1.2) og kasus (3.1.3).

3.1.1 Det egentlige subjekt er altid ubestemt

(51) a. Der er kommet et brev
b. *Der er k~~o~~mmet brevet
c. *Der er k~~o~~mmet det

Det er ikke helt klart hvorfor den obligatoriske dannelse af en kæde mellem det egentlige og det ekspletive subjekt medfører ubestemthed (Safir 1985, 1987, Belletti 1988 og Lasnik 1992 foreslår fire forskellige grunde), så meget mere som dette ikke er tilfældet i tysk og jiddisch, hvor (51b) også er mulig (men dog ikke (51c)).

3.1.2 Det finitte verbum kongruerer med det egentlige subjekt

I en ekspletiv-konstruktion kongruerer det finitte verbum⁴ (med hensyn til person og numerus) med det egentlige subjekt, dvs. en DP der befinder sig meget længere nede i sætningen, selvom verber normalt kun kongruerer med DPer der står højere i sætningen (jf. at et finit verbum i de fleste sprog hellere vil kongruere med et subjekt end med et objekt eller at et participium i fx fransk og italiensk kun kongruerer med foranstillede objekter).

der er den ene af to muligheder. Heltoft & Falster Jakobsen (1996:221) beskæftiger sig derimod ikke med hvorfor der er så få placeringsmuligheder for det egentlige subjekt i dansk sammenlignet med fx islandsk.

⁴Bemærk at kæden mellem det ekspletive subjekt og det egentlige subjekt kun fremtvinger verbalkongruens med det egentlige subjekt i det tilfælde hvor det ekspletive subjekt ikke selv har numerus (dvs. hvor det er kompatibelt med både singularis og pluralis). Fx. *il* i fransk og *det* i mange norske dialekter har selv numerus, nemlig singularis, og tillader derfor ikke verbalformer i pluralis, jf. Vikner (1995:181, fn 11) og Cardinaletti (1997).

Kæden mellem det ekspletive og det egentlige subjekt er grunden til at det finite verbum kan kongruere med det egentlige subjekt med hensyn til person/numerus, (52)/(53), selvom et finit verbum normalt kongruerer med det der står i subjektpositionen (IP-spec), (54)-(57):

(52)	En.	a.	There	<u>is</u> /*are	a	car	outside
		b.	There	*is/ <u>are</u>	<u>three</u>	<u>cars</u>	outside
(53)	Ty.	a.	Es	<u>ist</u> /*sind	ein	Auto	draußen
		b.	Es	*ist/ <u>sind</u>	<u>drei</u>	<u>Autos</u>	draußen
(54)	En.	a.	<u>A</u> car	<u>is</u> /*are			outside
		b.	<u>Three cars</u>	*is/ <u>are</u>			outside
(55)	Ty.	a.	<u>Ein</u> Auto	<u>ist</u> /*sind			draußen
		b.	<u>Drei</u> Autos	*ist/ <u>sind</u>			draußen
(56)	En.	a.	<u>Peter</u>	<u>has</u> /*have	three	cars	outside
		b.	<u>Anne and Peter</u>	*has/ <u>have</u>	a	car	outside
(57)	Ty.	a.	<u>Peter</u>	<u>hat</u> /*haben	drei	Autos	draußen
		b.	<u>Anne und Peter</u>	*hat/ <u>haben</u>	ein	Auto	draußen

Det finite verbums numerus i (52)/(53) retter sig ikke efter det ekspletive subjekt, *there/es*, som netop ikke ændrer sig mellem (52a)/(53a) og (52b)/(53b). Den eneste forskel mellem (52a)/(53a) og (52b)/(53b) som verbets numerus kan hænge sammen med, er det egentlige subjekts numerus. Problemet er at det finite verbum i engelsk og tysk ellers aldrig er involveret i en kongruensrelation med et element i objektpositionen, (56)/(57).

Kongruensforholdene i (52)/(53) er således præcis som man ville vente det, hvis det egentlige subjekt stod i subjektpositionen (IP-spec, hvor *there/es* står) og ikke i objektpositionen. Dette kan bedst forklares ved at antage en kæde mellem det ekspletive subjekt i IP-spec og det egentlige subjekt i objektpositionen.

Alle A-positioner mellem det ekspletive og det egentlige subjekt er også med i denne kæde, og derfor kan participiet i en sammensat tempus kongruere med det egentlige subjekt, (58), selvom et participium (ligesom et finit verbum) ellers ikke kongruerer med objektpositionen, (60):⁵

⁵Sproget her er en norsk dialekt fra Stryn i det vestlige Norge, jf. Christensen & Taraldsen (1989:58, (24)), som (58) og (59) er baseret på. (59)-(61) er ens i alle de norske dialekter der har obligatorisk kongruensmarkering ved perfektum participium, dvs. inklusive Stryn. Bemærk at hjælpeverbet i (58) og (59) også kan være *ha* 'have' i stedet for *være*, og så er kun singularis-formen *kome* mulig, Sveen (1996:99). (60)-(61) er baseret på Vinje (1987:122) og Beito (1970:289).

- (58) No. a. ... at der_i er [_{VP} t_i kome en gjest_i]
 b. *... at der_i er [_{VP} komne en gjest_i]
 ... at der er kommet.sg/pl en gæst
 c. *... at der_i er [_{VP} kome nokre gjester_i]
 d. ... at der_i er [_{VP} t_i komne nokre gjester_i]
 ... at der er kommet.sg/pl nogle gæster
- (59) No. a. ... at en gjest_i er [_{VP} t_i kome t_i]
 b. *... at en gjest_i er [_{VP} komne t_i]
 ... at en gæst er kommet.sg/pl
 c. *... at nokre gjester_i er [_{VP} kome t_i]
 d. ... at nokre gjester_i er [_{VP} t_i komne t_i]
 ... at nogle gæster er kommet.sg/pl
- (60) No. a. ... dei har [_{VP} tømt pengeskåpa]
 b. *... dei har [_{VP} tømde pengeskåpa]
 ... de har tømt.sg/pl pengeskabene
- (61) No. a. *... pengeskåpa_i blir [_{VP} tømt t_i]
 b. ... pengeskåpa_i blir [_{VP} t_i tømde t_i]
 ... pengeskabene bliver tømt.sg/pl

(58) udgør et yderligere argument for en kæde mellem det ekspletive subjekt (i IP-spec) og det egentlige subjekt (i objektspositionen):

Normalt kongruerer et participium i en sammensat tempus hverken med subjektet eller med objektet, jf. at (60b) er umulig, selvom man under andre omstændigheder godt kan have kongruens med dette participium, som (61b) viser. Når der er kongruens i (58a,d), (59a,d) og (61b) er der altså ikke tale om direkte kongruens med subjekts- eller objektspositionen. I (59a,d) og (61b) antages det at subjektet er basisgenereret i objektspositionen (*nogle gæster* er objektet for *komme* — om denne analyse, se bl.a. Vikner 1997a:209-211 — og *pengeskabene* er objekt for *tømme*) og derefter flyttet til subjektspositionen, via VP-spec. Det antages endvidere at det er sporet i VP-spec, ikke det i objektspositionen, der udløser kongruensen. Hvis kongruensen var blevet udløst af sporet i objektspositionen i (61b) skulle man vente at objektet i (60b) også ville udløse kongruens.

Kongruensen i (58a,d) forklares ligeledes ved kongruens med et ikke-udtalt element i VP-spec. Dette element er således et mellemliggende led i den kæde der også omfatter det ekspletive og det egentlige subjekt (jf. Vikner 1995:182). Her ser vi altså at det ikke er nok at det ekspletive og det egentlige subjekt danner en kæde, det er også nødvendigt at et ikke-udtalt element indgår i kæden. Kæden i en *der*-konstruktion som (58a,d) er dermed helt parallel til kæden i en passiv-konstruktion som (61b), begge omfatter objektspositionen, VP-spec og IP-spec.

3.1.3 Det egentlige subjekts kasus

En DP får sin kasus af en kasus-tildeler (som regel et verbum eller en præposition). Jeg antager at nominativ, akkusativ og dativ alle tildeles under styring (reaktion) i V2-sprog, i andre sprog som engelsk og fransk gælder dette derimod ikke nominativ (som tildeles

under spec- X^0 -kongruens, dvs. XP-spec tildeles kasus af X^0 i den samme XP), jf. afsnit 3.3 nedenfor. Kasus-tildeleren skal ikke alene styre den DP den tildeler kasus, den skal også være den nærmeste potentielle kasus-tildeler (den nærmeste potentielle kasus-tildeler er den der c-kommanderes af alle andre potentielle kasus-tildelere, dvs. *í* er nærmere objektet end *lesið* er i (62e/f) fordi *lesið* c-kommanderer *í*):

- (62) Is. a. *Pétur hefur lesið bókin
 b. Pétur hefur lesið bókina
 c. *Pétur hefur lesið bókinni
 Pétur har læst bogen.nom/akk/dat
 d. *Pétur hefur lesið í bókin
 e. *Pétur hefur lesið í bókina
 f. Pétur hefur lesið í bókinni
 Pétur har læst í bogen.nom/akk/dat

lesa 'læse' tildeler akkusativ, (62a,b,c), og *í* (i forbindelsen *læse i*) tildeler dativ, (62d,e,f). Det vigtige er at (62e) er umulig, *lesa* kan ikke tildele akkusativ her, fordi *í*, der tildeler dativ, er nærmere.

Det usædvanlige ved ekspletiv-konstruktioner er at det egentlige subjekts kasus afhænger af en kasus-tildeler som står meget højere oppe i sætningen, dvs. at der er andre potentielle kasus-tildelere som er nærmere.

I en "normal" ekspletiv-konstruktion i islandsk står det egentlige subjekt i nominativ og ikke i akkusativ:

- (63) Is. a. Það_i höfðu t_i sokkið einhverjir bátar_i í firðinum
 b. *Það_i höfðu t_i sokkið einhverja báta_i í firðinum
 Der havde sunket nogle både.nom/akk i fjorden
 ((63a) baseret på Sigursson 1991:346, (43a))

Denne konstruktion kan indlejres under et såkaldt ECM-verbum ("exceptional case marking", dvs. et verbum hvis komplement er en akkusativ med infinitiv), fx under matrixverbet *telja* 'tro', cf. det engelske *believe*. Når en ekspletiv-konstruktion indlejres under *telja*, står det egentlige subjekt i akkusativ og kan ikke stå i nominativ, dvs. det modsatte af (63):

- (64) Is.
 a. *Hann taldi [pro_i hafa sokkið einhverjir bátar í firðinum]
 b. Hann taldi [pro_i hafa sokkið einhverja báta_i í firðinum]
 Han troede der have sunket nogle både.nom/akk i fjorden
 ((64b) fra Sigursson 1991:347, (44a))

Det ekspletive subjekt (normalt: *það*) realiseres her som *pro* (dvs. det udtales ikke, ligesom under lignende omstændigheder i tysk og jiddisch, jf. Vikner 1995:69-70, 225-227).

Forskellen mellem (63) og (64) har intet med det egentlige subjekts lokale omgivelser at gøre, de er nemlig ens i (63) og (64). Forskellen er at det ekspletive subjekt (*það*) i (63) tildeles nominativ, fordi det er subjekt i en finit sætning, ligesom *hún* 'hun' i (65) og *she* 'hun' i det parallelle engelske eksempel i (66):

- (65) Is. a. Hún hefur borðað eplið
 b. *Hana hefur borðað eplið
 Hun.nom/Hende.akk har spist æblet

- (66) En. a. She has eaten the apple
 b. *Her has eaten the apple

hvorimod det expletive subjekt (*pro*) i (64) ikke tildeles nominativ men akkusativ, fordi det er subjekt i en akkusativ med infinitiv, ligesom *hana* 'hende' i (67), og *her* 'hende' i (68):

- (67) Is. a. *Ég tel [hún hafa borðað eplið]
 b. Ég tel [hana hafa borðað eplið]
 Jeg tror hun.nom/hende.akk have spist æblet

- (68) En. a. *I believe [she to have eaten the apple]
 b. I believe [her to have eaten the apple]

Kasusvariationen mellem (63) og (64) er således præcis den variation vi ville vente at se hvis det egentlige subjekt stod i IP-spec, og ikke i objektspositionen. Dette kan bedst forklares ved at antage en kæde mellem det ekspletive subjekt i IP-spec og det egentlige subjekt i objektspositionen.

3.2 Licensering af det egentlige subjekt

- (69) a. **Kasusfilter** (Chomsky 1981:49): En fonetisk realiseret DP skal tildeles en (og kun en) kasus.
 b. Min tilføjelse (Vikner 1995:178-183): ... eller i det mindste undergå **alternativ licensering**": En DP er alternativt licenseret hvis den er styret enten af det element der tildeler den tematiske rolle (fx hoved verbet), eller af I°, forudsat at I° har et indhold og ikke allerede er involveret i kasus-tildeling.

Som sagt ovenfor går jeg ud fra at det kun er *der* der tildeles kasus i en ekspletiv-konstruktion. Derfor er det egentlige subjekt henvist til det, jeg kalder alternativ licensering. Konsekvenserne af (69b) er derfor

	C°	IP _{sp}	I°	VP _{sp1}	V° ₁	VP _{sp2}	V° ₂	VP _{sp3}	V° ₃	V°-Kompl
(70)										
Da. a.	...	om	der		kan		være		ko et	<u>et brev</u>
b.	*...	om	der		kan		være	et brev	ko et	
c.	*...	om	der		kan	et brev	være		komet	
d.	*...	om	der	et brev	kan		være		kom et	
(71)										
Da. a.	...	om	der		er		blevet		skrevet	<u>et brev</u>
b.	*...	om	der		er		blevet	et brev	skrevet	
c.	*...	om	der		er	et brev	blevet		skrevet	
d.	*...	om	der	et brev	er		blevet		skrevet	

- I. at det egentlige subjekt kan stå i **objektpositionen**, (70a) og (71a), i alle de relevante sprog (se (46), men også 3.3), fordi objektpositionen styres af hovedverberne *kommelskrive*, som også tildeler den tematiske rolle.
- II. at det egentlige subjekt ikke kan stå i **VP-spec₃**, (70b) og (71b), i nogen af sprogene, fordi de styrende elementer (verberne *være* og *blive*) ikke tildeler det egentlige subjekts tematiske rolle.
- III. at det egentlige subjekt ikke kan stå i **VP-spec₂**, (70c) og (71c), i nogen af sprogene, fordi de styrende elementer (verberne *kunne* og *være*) ikke tildeler det egentlige subjekts tematiske rolle.
- IV. at det egentlige subjekt kun kan stå i **VP-spec₁**, (70d) og (71d), hvis I° (som styrer denne position) har et indhold og ikke allerede er involveret i kasus-tildeling.

Betingelsen at I° skal have et indhold, opfyldes kun i de sprog hvor det finite fleksionssystem er differentieret nok til at udløse V°-til-I° flytning, jf. (46) ovenfor, således at I° ikke kan licensere en DP i dansk eller engelsk.

Betingelsen at I° ikke allerede må være involveret i kasus-tildeling opfyldes kun i V2 sprog: I V2 sprog tildeles nominativ fra C° (dvs. under styring/rektion, fra C° til IP-spec), hvorimod nominativ tildeles fra I° til IP-spec i fransk og engelsk (dvs. under spec-X°-kongruens), således at I° ikke kan licensere en DP i fransk eller engelsk.

Resultatet er at I° kun kan "alternativt licensere" en DP i islandsk og jiddisch, altså at (70d) og (71d) er mulige i de to sprog (hvor det finite verbum så også står i I° og ikke i V°₁).

På denne måde kan man også gøre rede for distributionen af transitive ekspletiv-konstruktioner:

(72)	C°	IP _{sp}	I°	VP _{sp1}	V° ₁	VP _{sp2}	V° ₂	VP _{sp3}	V° ₃	V°-Kompl
Da. b. *...	om	der			kan		have	<u>nogen</u>	skrevet	<u>et brev</u>
c. *...	om	der			kan	<u>nogen</u>	have		skrevet	<u>et brev</u>
d. *...	om	der		<u>nogen</u>	kan		have		skrevet	<u>et brev</u>

Forskellen fra (70) og (71) er at objektpositionen ikke er en mulig position for det egentlige subjekt, fordi den er optaget, af objektet (*et brev*), og det er derfor at der ikke er nogen (72a).

Ligesom i (70b,c) og (71b,c) er **VP-spec₃**, (72b), og **VP-spec₂**, (72c), helt udelukket fordi hverken *have* eller *kunne* tildeler det egentlige subjekts tematiske rolle.

Ligesom i (70d) og (71d) er **VP-spec₁**, (72d), en mulighed, men også her kun i islandsk og jiddisch:

(73)	a. En.	*... that	there	has	someone	eaten	an	apple
	b. Da.	*... at	der		nogen	har	spist	et æble
	c. Fæ.	*... at	tað		onkur	hefur	etið	eitt sírepli
	d. Is.	... að	það	hefur	einhver		borðað	epli
	e. Ji.	... az	es	hot	imitser		gegesn	an epl
	f. Fr.	*... qu'	il	a	quelqu'un		mangé	une pomme

3.3 Styringsrestriktion

(74) **Styringsrestriktion** (Vikner 1995:180): En kæde mellem et ekspletivt og et egentligt subjekt skal have den tematiske rolle og/eller kasus tildelt under styring/rektion (i modsætning til under spec-X^o-kongruens).

Dette spiller ingen rolle for V2 sprog, hvor nominativ altid tildeles det ekspletive subjekt under styring. I fransk og engelsk tildeles nominativ aldrig under styring, hvilket betyder at den tematiske rolle skal tildeles under styring i franske og engelske ekspletivkonstruktioner, hvilket igen udelukker ekspletivkonstruktioner hvor det egentlige subjekt har en ekstern tematisk rolle i fransk og engelsk (omend der altid er problemer med *there* konstruktioner på engelsk, så snart verbet ikke er *be*).

Dette er forskellen mellem (75), hvor det egentlige subjekt er et regulært subjekt for *danse*, og (76)/(77), hvor det egentlige subjekt oprindeligt var objektet for *spise/komme* (som nævnt antager jeg at subjektet for *komme* og andre ergative/uakkusative verber bliver basisgenereret som objekt, i modsætning til *danse* og andre intransitive/uergative verber hvor subjektet bliver basisgenereret som subjekt, se bl.a. Vikner 1997a:209-211):

(75)	a. Ty.	... daß	pro			<u>jemand</u>	im Garten	getanzt hat
	b. Ji.	... az	es	hot	getantst	<u>imitser</u>	in gortn	
	c. Is.	?... að	það	hefur	dansað	<u>einhver</u>	í garinum	
	d. Fæ.	?... at	tað	hefur	dansað	<u>eitt par</u>	í havanum	
	e. Da.	... at	der	har	danset	<u>nogen</u>	i haven	
	f. En.	*... that	there	has	danced	<u>someone</u>	in the garden	
	g. Fr.	*... qu'	il	a	dansé	<u>quelqu'un</u>	dans le jardin	

(76)	a. Ty.	... daß	pro			<u>ein Äpfel</u>	gegessen wurde
	b. Ji.	... az	es	vert	gegesn	<u>an epl</u>	
	c. Is.	... að	það	var	borðað	<u>epli</u>	
	d. Fæ.	... at	tað	bleiv	etið	<u>eitt sírepli</u>	
	e. Da.	... at	der	blev	spist	<u>et æble</u>	
	f. En.??...	that	there	was	eaten	<u>an apple</u>	
	g. Fr.	... qu'	il	a	été mangé	<u>une pomme</u>	

(77)

a. Ty.	...	ðaß	pro			<u>ein Junge</u>	gekommen ist
b. Ji.	...	az	es	iz	gekumen	<u>a yingl</u>	
c. Is.	...	að	það	hefur	komið	<u>strákur</u>	
d. Fæ.	...	at	tað	er	komin	<u>ein drongur</u>	
e. Da.	...	at	der	er	kommet	<u>en dreng</u>	
f. En.??	...	that	there	has	come	<u>a boy</u>	
g. Fr.	...	qu'	il	est	venu	<u>un garçon</u>	

I (75) bliver theta-rollen ikke tildelt under styring, derfor er (75) kun mulig i de sprog, hvor nominativ tildeles under styring, dvs. ikke i engelsk eller fransk. I (76) og (77) derimod bliver theta-rollen tildelt under styring, derfor er de begge principielt mulige i alle syv sprog (som sagt har engelsk dog visse problemer når verbet i en *there*-konstruktion ikke er *be*).

Ifølge Rohrbacher (1997:641) har (74) ikke “much more explanatory content than the descriptive generalization it seeks to explain”, hvilket jeg må give ham ret i. Grunden til at jeg alligevel holder fast ved (74) er at jeg ikke har noget bedre at sætte i stedet. Rohrbacher (1997:641) foreslår at det egentlige subjekt i (75)-(77) er i ekstraposition, men det mener jeg ikke holder fordi man så ville vente at det egentlige subjekt altid skulle forekomme yderst til højre, hvilket ikke stemmer (jf. Vikner 1995:203-208):

(78) Da. a. Der har danset nogen i haven (= (75e))
b. *Der har danset i haven nogen

(79) Da. a. Der har sagt fire ansatte op
b. *Der har sagt op fire ansatte

(80) Da. a. Der er kommet fire personer ind
b. *Der er kommet ind fire personer

Derudover skulle man også forvente at det samme ville være muligt i fransk og engelsk (hvilket ikke er tilfældet, (75f,g)), så meget mere som fransk ellers er mere tolerant end dansk, ikke mindre, hvad angår anbringelsen af et egentligt subjekt i ekstraposition:

(81) Fr. a. ... ce que lui avait dit de moi Marcel Domerc
Da. b. *... det som havde fortalt ham om mig Marcel Domerc
(81a) fra Pedersen et al. 1980:88)

Det der er enighed om, er altså at hvis objektspositionen er det egentlige subjekts basisposition (fx ved passive transitive verber eller ergative/uakkusative verber), så kan det egentlige subjekt også forekomme der i *der*-konstruktioner i alle syv sprog, (76)/(77). Til gengæld er der ikke enighed om hvad der sker når objektspositionen ikke er det egentlige subjekts basisposition (fx ved intransitive/uergative verber). Rohrbacher (1997:641) mener at det egentlige subjekt så forekommer i ekstraposition i (75), hvorimod jeg mener at også i (75) står det egentlige subjekt i objektspositionen, og ikke i ekstraposition, jf. at (78b)/(79b)/(80b)/(81b) er umulige.

3.4 Ekspletiv-konstruktioner: Resumé

Der-konstruktioner kan altså kun forekomme i dansk når det egentlige subjekt står i objektpositionen, hvilket er mere begrænset end i islandsk og jiddisch, hvor det egentlige subjekt også kan forekomme i specifikator-positionen i den højeste VP, jf. (72) og (73). Til gengæld er det egentlige subjekt muligt i objektpositionen uanset hvilken klasse hovedverbet tilhører, hvilket er mindre begrænset end i engelsk og fransk, hvor det egentlige subjekt kun kan forekomme i objektpositionen ved visse verbalklasser, jf. (75).

Disse data har jeg forsøgt at analysere på en sådan måde at der også redegøres for ledsagende fænomener som indefinithedskravet, numerus i engelsk/tysk/norsk og kasus i islandsk.

I modsætning til fx Diderichsen (1962:183) og Hansen (1980:79) mener jeg at det *der* man finder i relativsætninger og i indlejrede subjekt-spørgsmål ikke er samme slags *der* som det ekspletive *der* diskuteret ovenfor (se også Vikner 1991:109-120):

For det første kan ekspletive subjekter i andre sprog (tysk/jiddisch *es*, islandsk *það*, færøsk *tað*, norsk/svensk *det*, engelsk *there*, fransk *il*) ikke bruges i relativsætninger eller indlejrede subjekt-spørgsmål.

For det andet kan ekspletivt *der* ikke anvendes i transitive sætninger, hvorimod relativt *der* kan:

(82)

Da. a.	*Jeg gad vide om	<u>der</u>	nogen har skrevet	<u>et brev</u>	(ekspletivt <i>der</i>)
b.	*Jeg gad vide om	<u>der</u>	har nogen skrevet	<u>et brev</u>	(ekspletivt <i>der</i>)
c.	Jeg kender en mand	<u>der</u>	har skrevet	<u>et brev</u>	(relativt <i>der</i>)
d.	Jeg gad vide hvem	<u>der</u>	har skrevet	<u>et brev</u>	(relativt <i>der</i>)

For det tredje forlanger ekspletivt *der* at mindst et argument er indefinit, hvilket relativt *der* ikke gør:

(83)

Da. a.	*Jeg gad vide om	<u>der</u>	er blevet skrevet	<u>brevet</u>	(ekspletivt <i>der</i>)
b.	Jeg gad vide om	<u>der</u>	er blevet skrevet	<u>et brev</u>	(ekspletivt <i>der</i>)
c.	Jeg kender <u>manden</u>	<u>der</u>	har skrevet	<u>brevet</u>	(relativt <i>der</i>)
d.	Jeg kender <u>brevet</u>	<u>der</u>	er blevet skrevet		(relativt <i>der</i>)

4. Konklusion

I denne artikel har jeg forsøgt at illustrere hvor meget generativ grammatik (Government & Binding / Principles & Parameters) og Diderichsens sætningsskema-analyse har til fælles, og hvad der skiller dem ad.

Den mest iøjnefaldende forskel er at generativ grammatik ikke er specielt skræddersyet til dansk, og derfor introducerer et mere omfattende begrebsapparat end sætningsskemaet. Dette begrebsapparat har til gengæld den fordel at den generative analyse har noget at sige om komparative forhold. Enhver generativ analyse af et fænomen i fx dansk har således konsekvenser for analysen af en række fænomener i mange andre sprog (som vist i de forskellige analyser i afsnit 2 og 3). Dette er

interessant, for når man kan sige noget om forskellen mellem dansk og islandsk, så kan man sige noget om den historiske udvikling af dansk.

Dette er blevet illustreret både hvad angår positionen af det finite verbum og hvad angår placeringen af det egentlige subjekt i ekspletiv-konstruktioner (*der*-konstruktioner).

5. Bibliografi

Beito, Olav. 1970, *Nynorsk grammatikk*, Det Norske Samlaget, Oslo.

Belletti, Adriana. 1988, "The Case of Unaccusatives" in *Linguistic Inquiry* 19.1, 1-34.

den Besten, Hans. 1977, "On the Interaction of Root Transformations and Lexical Deletive Rules", ms, University of Amsterdam. Published in 1983 in Werner Abraham (ed.), *On the Formal Syntax of the Westgermania*, John Benjamins, Amsterdam, pp. 47-131, and in 1989 in Hans den Besten, *Studies in West Germanic Syntax*, Rodopi, Amsterdam, pp. 14-100.

Cardinaletti, Anna. 1997, "Agreement and control in expletive constructions" in *Linguistic Inquiry* 28.3, 521-533.

Chomsky, Noam. 1981, *Lectures on Government and Binding*, Foris, Dordrecht.

Chomsky, Noam. 1986b, *Knowledge of Language*, Praeger, New York.

Chomsky, Noam. 1991, "Some Notes on Economy of Derivation and Representation" in Robert Freidin (ed.), *Principles and Parameters in Comparative Grammar*, MIT Press, Cambridge MA, pp. 417-454. (= Chapter 2 in Chomsky 1995)

Chomsky, Noam. 1995, *The Minimalist Program*, MIT Press, Cambridge MA.

Christensen, Kirsti Koch & Tarald Taraldsen. 1989, "Expletive Chain Formation and Past Participle Agreement in Scandinavian Dialects" in Paola Benincà (ed.), *Dialect Variation on the Theory of Grammar*, Foris, Dordrecht, pp. 53-83.

Diderichsen, Paul. 1941, *Sætningsbygningen i Skaanske Lov*, Munksgaard, Copenhagen.

Diderichsen, Paul. 1962, *Elementær Dansk Grammatik*, 3rd edition, Gyldendal, Copenhagen. Reprinted 1984.

Diderichsen, Paul. 1964, "Sætningsleddene og deres stilling - tredive år efter" in *Danica, Studier i dansk sprog til Aage Hansen 3. september 1964*. Reprinted in Diderichsen (1966:364-379).

Diderichsen, Paul. 1966, *Helhed og Struktur*, G.E.C. Gads Forlag, Copenhagen.

Emonds, Joseph. 1978, "The Verbal Complex of V'-V in French" in *Linguistic Inquiry* 9, 151-175.

Haegeman, Liliane. 1994, *Introduction to Government and Binding Theory*, 2nd edition, Blackwell, Oxford.

Hansen, Erik. 1980, *Dæmonernes Port*, Hans Reitzel, Copenhagen.

Heltoft, Lars. 1986, "Topologi og syntaks. En revision af Paul Diderichsens sætningskema" in Lars Heltoft & John E. Andersen (eds.), *Sætningskemaet og dets stilling - 50 år efter, Nydanske Studier og Almen Kommunikationsteori*, NyS 16/17, 105-130.

- Heltoft, Lars. 1996, "Paradigmatic Structure, Word Order and Grammaticalization" in Elisabeth Engberg-Pedersen et al. (eds.), *Content, Expression and Structure, Studies in Danish Functional Grammar*, John Benjamins, Amsterdam, pp. 469-494.
- Heltoft, Lars. 1997, "V/2 i en funktionel grammatik - muligheder for en historisk topologi", foredrag ved Ledstillingsfestivalen, Handelshøjskole Syd, Kolding.
- Heltoft, Lars & Lisbeth Falster Jakobsen. 1996, "Danish passives and subject positions as a mood system" in Elisabeth Engberg-Pedersen et al. (eds.), *Content, Expression and Structure, Studies in Danish Functional Grammar*, John Benjamins, Amsterdam, pp. 199-234.
- Holmberg, Anders. 1986, *Word Order and Syntactic Features in the Scandinavian Languages and English*, University of Stockholm, Stockholm.
- Jónsson, Jóhannes Gísli. 1991, "Stylistic Fronting in Icelandic" in *Working Papers in Scandinavian Syntax* 48, 1-43.
- Jørgensen, Henrik. 1991, "Om de danske personlige pronominer" in *Danske Studier*, 5-28.
- Lasnik, Howard. 1992, "Case and Expletives: Notes toward a Parametric Account" in *Linguistic Inquiry* 23.4, 381-405.
- Mikkelsen, Kristian. 1911, *Dansk Ordføjningslære*, Lehmann & Stage, Copenhagen. Reprinted 1975.
- Ouhalla, Jamal. 1994, *Introducing Transformational Grammar*, Edward Arnold, London.
- Pedersen, John, Ebbe Spang-Hanssen, & Carl Vikner. 1980, *Fransk grammatik*, Akademisk Forlag, Copenhagen.
- Platzack, Christer. 1986a, "COMP, INFL, and Germanic Word Order" in Lars Hellan & Kirsti Koch Christensen (eds.), *Topics in Scandinavian Syntax*, Reidel, Dordrecht, pp. 185-234.
- Platzack, Christer. 1986b, "The Position of the Finite Verb in Swedish" in Hubert Haider & Martin Prinzhorn (eds.), *Verb Second Phenomena in Germanic Languages*, Foris, Dordrecht, pp. 27-47.
- Platzack, Christer. 1988, "Att forska i nordiska språk - problem, teorier och forskningstraditioner" in Jan Svensson (ed.), *Nordistiken som vetenskap, Studentlitteratur*, Lund, 47-64.
- Pollock, Jean-Yves. 1989, "Verb Movement, Universal Grammar, and the Structure of IP" in *Linguistic Inquiry* 20.3, 365-424.
- Rizzi, Luigi. 1996, "Residual Verb Second and the Wh-Criterion", in Adriana Belletti & Luigi Rizzi (eds.), 1996, *Parameters and Functional Heads*, Essays in Comparative Syntax, Oxford University Press, New York, pp.63-90.
- Roberts, Ian. 1993, *Verbs and Diachronic Syntax*, Kluwer, Dordrecht.
- Roberts, Ian. 1997, *Comparative Syntax*, Arnold, London.
- Rohrbacher, Bernhard. 1997, "Review of Vikner (1995)" in *Journal of Linguistics* 33.2 635-641.
- Safir, Kenneth. 1985, *Syntactic Chains*, Cambridge University Press, Cambridge.

- Safir, Kenneth. 1987, "What Explains the Definiteness Effect?" in Eric Reuland & Alice ter Meulen (eds.), *The Representation of (In)definiteness*, MIT Press, Cambridge MA, pp. 71-97.
- Sigurðsson, Halldór Ármann. 1991, "Icelandic Case-marked PRO and the Licensing of Lexical Arguments" in *Natural Language & Linguistic Theory* 9.2, 327-363.
- Sveen, Andreas. 1996, "Norwegian Impersonal Actives and the Unaccusative Hypothesis", Ph.D. dissertation, University of Oslo.
- Vikner, Sten. 1991, "Relative *der* and other C° Elements in Danish" in *Lingua* 84.2/3, 109-136.
- Vikner, Sten. 1995, *Verb Movement and Expletive Subjects in the Germanic Languages*, Oxford University Press, New York.
- Vikner, Sten. 1997a, "Førsteopposition ved Andreas Sveens doktordisputas", *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 15.2, 209-218.
- Vikner, Sten. 1997b, "V°-til-I° flytning og verbets person-flexion", *Íslenskt mál* 19.
- Vikner, Sten. 1997c, "V°-to-I° Movement and Inflection for Person in All Tenses" in Liliane Haegeman (ed.): *The New Comparative Syntax*, Longman, London, pp 189-213.
- Vinje, Finn-Erik. 1987, *Moderne Norsk*, Råd og regler for praktisk språkbruk, Universitetsforlaget, Oslo.
- Webelhuth, Gert (ed.). 1995, *Government and Binding Theory and the Minimalist Program: Principles and Parameters in Syntactic Theory*, Blackwell, Oxford.